

Alja Fabjan
**SOCIOSEKSULNA
ORIENTIRANOST
V LUČI RAZLIK
MED SPOLOMA
IN NEKATERIH
PSIHOSOCIALNIH
TER
KULTUROLOŠKIH
DEJAVNIKOV**

9-23

HACQUETOVA 3,
SI-1000 LJUBLJANA

::POVZETEK

SOCIOSEKSUALNA ORIENTIRANOST PREDSTAVLJA DELITEV posameznikov glede na njihovo socioseksualno vedenje, socioseksualna stališča in socioseksualno poželenje, na tiste z bolj restriktivno in tiste z bolj permissivno socioseksualno orientiranostjo. Prvi se nagibajo k monogamnosti, zavzemajo negativna stališča do spolnosti izven partnerskega razmerja ter nimajo pogostih fantazij o takšnih oblikah spolnosti. Vedenje drugih je bolj promiskuitetno, poročajo o pogostejših fantazijah o spolnosti z osebami, s katerimi niso v partnerskem razmerju in imajo do spolnosti izven partnerskega razmerja bolj permissivna stališča. Prispevek se osredotoča na razlike v socioseksualni orientiranosti med spoloma in znotraj spolov, zajema povezanost med nekaterimi psihosocialnimi dejavniki in socioseksualnostjo, osvetljuje pomen genetske zasnove v primerjavi z značilnostmi primarnega okolja za razvoj socioseksualne orientiranosti ter socioseksualnost umešča tudi v kontekst kulturnega vidika.

Ključne besede: socioseksualna orientiranost, partnerski odnosi, permissivna socioseksualna orientiranost, restriktivna socioseksualna orientiranost

ABSTRACT**SOCIOSEXUAL ORIENTATION IN VIEW OF THE GENDER DIFFERENCE AND CERTAIN OTHER PSYCHOSOCIAL AND CULTURAL FACTORS**

Sociosexual orientation is about dividing individuals according to their sociosexual behaviour, sociosexual attitude and sociosexual desire; to those with a rather restricted sociosexual orientation and those with a rather unrestricted one. The former feel more inclined to monogamy, they have negative attitude towards extramarital sex and do not often fantasise about such kinds of sexuality. The latter's behaviour is more promiscuous, they report on frequent fantasies about having sex with people outside their partner relationships, and have more permissive attitude towards having sex outside a partner relationship. The paper focuses on the differences in psychosocial factors and sociosexuality, it sheds light on the importance of genetic background, compared to the characteristics of the primary environment for the development of sociosexual orientation, and also places sociosexuality into a cultural context.

Keywords: sociosexual orientation, partner relationships, permissive sociosexual orientation, restrictive sociosexual orientation.

Pojem socioseksualnosti je prvi predstavil biolog in psiholog Alfred Kinsey, v okviru svojih raziskav o spolnosti, ki so pokazale, da je promiskuiteta precej pogost pojav ter, da se posamezniki močno razlikujejo v svojem spolnem vedenju, spolnih preferencah in stališčih do spolnosti, skupek česar je poimenoval kot razlike v socioseksualnem vedenju in stališčih (Kinsey idr., 1948, 1953). Posamezniki so se glede na rezultate raziskav medsebojno razlikovali glede na številne dejavnike: želje po več oziroma manj spolnih partnerjih, preteklo spolno vedenje oziroma število spolnih partnerjev, pričakovano spolno vedenje oziroma število spolnih partnerjev, pripravljenost na vzpostavitev izvenzakonskih spolnih razmerij, pogostost spolnih fantazij o posameznikih, s katerimi niso v razmerju, in stališča o spolnosti izven partnerskega razmerja, torej brez predanosti in čustvene bližine.

Na podlagi ugotovitev, da so spolno vedenje, preference in stališča o spolnosti medsebojno povezani, sta Gangestad in Simpson (1990) predstavila pojem socioseksualne orientiranosti, osebno dimenzijo, ki združuje omenjene razlike v eno in se nanaša na različne preference posameznikov glede spolnosti znotraj oziroma izven partnerskega razmerja. Posameznike tako lahko opredelimo na kontinuumu med dvema poloma, na eni strani je opredeljena restriktivna (oziroma bolj omejena) socioseksualna orientiranost, na drugi pa nerestriktivna, torej permissivna (oziroma manj omejena) socioseksualna orientiranost. Tisti z bolj restriktivno socioseksualno orientiranostjo se spolnim odnosom predajajo bolj ali manj izključno v okviru predane, dalj časa trajajoče partnerske zveze, pomembna jim je emocionalna bližina, nagibajo se torej k monogamnosti. Za druge je v večji meri značilno, da vstopajo tudi v bolj kratkotrajne partnerske zveze, lahko le seksualne narave, pogosteje menjajo spolne partnerje, spolnosti ne pogojujejo s predanostjo in emocionalno bližino, stopnja promiskuitete je torej pri njih višja. Ni odveč poudariti, da permissivna socioseksualna orientiranost ne pomeni, da k temu polu nagibajoči posamezniki ne bodo vstopali v dolgotrajna partnerska razmerja, socioseksualna orientiranost bo lahko imela vpliv na značilnosti oziroma kvaliteto teh razmerij, v smislu vstopanja partnerjev v izvenpartnerska razmerja (Simpson in Gangestad 1991).

Ugotovitve o potrebah po merjenju socioseksualne orientiranosti so pripeljale do razvoja vprašalnika "Sociosexual Orientation Inventory" (SOI). Razvila sta ga Simpson and Gangestad (1991), posamezniki pa so se preko vprašanj ocenjevali glede na pet komponent: število različnih spolnih partnerjev v preteklem letu, število spolnih partnerjev, s katerim so imeli spolni odnos le enkrat, število pričakovanih spolnih partnerjev v prihodnjih petih letih, pogostost spolnih fantazij, ki vključujejo osebo ali osebe, s katerimi niso v partnerskem razmerju, ter stališča do spolnih odnosov izven partnerskega

razmerja. Raziskave, opravljene z omenjenim vprašalnikom, so pokazale, da so posamezniki s permisivno socioseksualno orientacijo v preteklem letu imeli več spolnih partnerjev, več enkratnih spolnih izkušenj z enim partnerjem, da predvidevajo, da bodo v bližnji prihodnosti imeli več spolnih partnerjev, poročajo o pogostejših fantazijah o spolnosti z osebami, s katerimi niso v partnerskem razmerju in imajo do spolnosti izven partnerskega razmerja bolj permisivna stališča, kot restriktivno orientirani posamezniki, ki glede vseh postavk večinoma poročajo o nasprotnem. Za posameznike, ki so bolj permisivno socioseksualno orientirani, se je glede na raziskave izkazalo, da so prvo spolno izkušnjo doživeli pri nižji starosti kot tisti z bolj restriktivno socioseksualno orientiranostjo, prav tako je za prve bolj značilno, da bodo imeli v določenem obdobju več kot enega spolnega partnerja, oziroma, da bodo imeli izvenpartnersko razmerje. Restriktivno orientirani posamezniki so v partnerski odnos pripravljeni investirati več, so bolj predani, poročajo pa tudi o večjem zaupanju in ljubezni do partnerja, medtem ko se permisivna socioseksualna orientiranost v raziskavah povezuje z bolj pogosto agresijo pri spolnih odnosih in z gledanjem pornografskih vsebin.

Vprašalnik SOI se je izkazal za veljavnega v več kot štiridesetih objavljenih študijah (Simpson, Wilson in Winterheld 2004), kljub temu pa so mu očitali določene pomanjkljivosti, predvsem to, da spremlja socioseksualno orientiranost skozi fokus preveč poenotene vedenjske tendence, torej kot le enodimenzionalen koncept (Asendorpf in Penke, 2005; Jackson in Kirkpatrick, 2007; Townsend, Kline in Wasserman, 1995; Webster in Bryan, 2007), kar prinaša tudi nizko notranjo konsistentnost (Penke 2010).

Lars Penke je leta 2010 objavil izpopolnjeno različico vprašalnika; "The revised Sociosexual Orientation Inventory" (SOI-R). Vprašalnik se osredotoča na tri področja socioseksualnosti: preteklo spolno prakso, stališča do spolnosti izven partnerskega razmerja oziroma brez čustvene vpletenosti ter spolno poželenje do posameznikov izven partnerskega razmerja oziroma spolne fantazije (Penke 2010). Penke in Asendorpf (2008) v enem od člankov namreč predstavljata socioseksualnost kot sestavljeno iz treh tako medsebojno povezanih, kot tudi ločljivih komponent, socioseksualnega vedenja, socioseksualnih stališč in socioseksualnega poželenja. Socioseksualno vedenje zajema spolno vedenje v smislu preteklega števila spolnih partnerjev, števila partnerjev, s katerimi je posameznik imel spolni odnos le enkrat ter pogostosti spolnih odnosov izven partnerskega razmerja. Socioseksualna stališča se nanašajo na odnos do spolnosti v oziroma izven partnerskega razmerja in so pod vplivom kulturnih, religioznih, institucionalnih in tradicionalnih dejavnikov. Socioseksualno poželenje je motivacijsko stanje, katero vsebuje spolne interese, v kombinaciji s spolnimi fantazijami in vzburljenostjo.

Opisane komponente je potrebno meriti in raziskovati tako v okviru enotne socioseksualne orientiranosti kot tudi ločeno (Penke in Asendorpf 2008). Raziskava je namreč pokazala, da razlike med tremi komponentami nastajajo tako med spoloma, kar bomo obravnavali v nadaljevanju, kot tudi v medsebojnih primerjavah in razmerjih. Posamezniki s permisivnim socioseksualnim vedenjem v preteklosti bodo bolj verjetno ostali samski v naslednjem letu ali pa menjavali spolne partnerje, kar je glede na enoten koncept socioseksualne orientiranosti tudi pričakovano, enako velja tudi za to, da je socioseksualno poželenje bolj restriktivno pri posameznikih, za katere je večja verjetnost, da bodo čez leto dni še vedno v obstoječi partnerski zvezi. V nasprotju s pričakovanji pa so rezultati raziskave pokazali, da se na podlagi socioseksualnih stališč ne more predvidevati o prihodnosti partnerskih zvez oziroma zveze, niti o spolnem vedenju posameznika ter, da imata na bolj pogosto spogledovanje z neznanci in na večje bodoče število spolnih partnerjev pričakovan vpliv le preteklo permisivno spolno vedenje in spolno poželenje, permisivna socioseksualna stališča pa na to ne vplivajo, oziroma se povezujejo celo z manjšim številom bodočih spolnih partnerjev in z manj pogostim spogledovanjem z neznanci. Socioseksualno poželenje se je izkazalo posebno tudi v njegovi spremenljivosti, bolj restriktivno je namreč pri posameznikih, ko so v partnerski zvezi, sploh, če je zveza še na začetku, bolj permisivno pa postane po približno štirih letih partnerske zveze (skladno z odkritji Fisherja (1987)) ali ob koncu partnerske zveze. Bolj permisivno orientirana socioseksualnost obeh partnerjev pa lahko večkrat rezultira v prekinitvi zveze zaradi drugih partnerjev. Raziskovanje razmerij med posameznimi komponentami socioseksualne orientiranosti se je torej izkazalo kot pomembno in smiselno, vsaka komponenta pa ima tudi lasten psihološki pomen.

Socioseksualna orientacija na splošno in socioseksualno vedenje sta se v raziskavi (Penke in Asendorpf 2008) izkazala kot stabilna v roku enega leta. Simpson in Gangestad (1991) pa opozarjata na spreminjajočo se naravo socioseksualne orientiranosti skozi življenje in različna obdobja.

::SOCIOSEKSUALNA ORIENTIRANOST IN RAZLIKE MED SPOLOMA

Dosedanje raziskave o socioseksualni orientiranosti so pokazale, da obstajajo razlike med spoloma, in sicer so moški v svojih socioseksualni orientiranosti bolj permisivni od žensk. Omenjene razlike se v nekaterih raziskavah kažejo v vseh treh komponentah, rezultati so tako pokazali, da imajo moški bolj permisivna stališča do spolnosti izven obstoječe partnerske zveze, pogostejše fantazije o spolnosti z osebami, s katerimi niso v partnerskem razmerju ter

se tudi vedejo na bolj permisiven način, kar se tiče socioseksualnosti (Buss in Schmitt 1993). Novejša raziskava (Penke in Asendorpf 2008) pa kaže, da do največjih razlik v socioseksualnosti med moškimi in ženskami prihaja na področju spolnega poželenja, do manjših na področju stališč do spolnosti (pri obeh komponentah moški izražajo bolj permisivno socioseksualno orientiranost), na področju vedenja pa bistvenih razlik ni.

Čeprav se pomembnejše razlike v socioseksualni orientiranosti nahajajo bolj znotraj posameznega spola kot pa med spoloma (Simpson, Wilson in Winterheld 2004), obstaja kar nekaj teorij in modelov, ki skušajo pojasniti razlike v socioseksualni orientiranosti med spoloma.

Teorija starševskega investiranja (Trivers 1972) osvetljuje razlike v investiciji staršev v svoje potomstvo z ugotovitvijo, da ženske v svoje potomstvo investirajo več kot moški ter so posledično bolj restriktivno naravnane v svoji socioseksualni orientiranosti ter se zato večinoma odločajo za dolgotrajna razmerja (Simpson, Wilson in Winterheld 2004). Ena izmed sodobnejših teorij, "Življenjsko-zgodovinska teorija" (Stearns 1992) razlaga vedenjske strategije človeka, s katerimi se skozi evolucijo spopada z življenjskimi izzivi, kot so preživetje, rast in reprodukcija, ter v določenih življenjskih obdobjih posameznim izzivom namenja različne količine energije. Izhajajoč iz tega, sta se na področju reprodukcije izoblikovali dve strategiji, ena je usmerjena v kratkoročno in manj stabilno zasnovana partnerstva, v sklopu tega v več spolnih partnerjev, manjše starševsko investiranje in zato več potomstva, kar se povezuje s permisivno socioseksualno orientiranostjo. Druga strategija je usmerjena v bolj dolgoročno in stabilna partnerstva, v manj spolnih partnerjev, večjo mero starševskega investiranja in manj potomstva, kar pa se povezuje z restriktivno socioseksualno orientiranostjo (Simpson, Wilson in Winterheld 2004).

Buss in Schmitt (1993) sta razvila Teorijo spolnih strategij, da bi natančneje pojasnila vzroke za razlike v socioseksualni orientiranosti med spoloma in tudi znotraj spolov. Človekovo iskanje ustreznega partnerja je razloženo kot strateško in sicer v smeri iskanja partnerja, ki nam bo pomagal rešiti prilagoditvene težave, s katerimi so se soočali naši predniki. Ker so se moški in ženske skozi evolucijo srečevali z različnimi prilagoditvenimi izzivi, se razlike kažejo tudi v različnih strategijah pri iskanju partnerjev. Teorija spolnih strategij je osnovana na Teoriji starševskega investiranja in zasleduje njena načela, nadaljuje pa z razlago, da se moškim snovanje dolgoročnih partnerstev pod določenimi pogoji obrestuje (npr. ko bi s tem pridobili potrebno kontrolo nad žensko reprodukcijo, ko je reproduktivna vrednost njegove partnerke zelo visoka...) ter, da se ženskam kratkoročna partnerstva pod določenimi pogoji bolj obrestujejo, kot dolgoročna (npr. za boljše spoznavanje karakteristik

partnerja, za presojo lastne reproduktivne vrednosti, ob situacijah ali obdobjih, ko ni možnosti za dolgoročno partnerstvo...), predvsem v smislu poti k dolgoročnemu partnerstvu.

Model strateškega pluralizma (Gangestad in Simpson 2000) pojasnjuje, da ženske ocenjujejo moške kot potencialne partnerje preko dveh dimenzij; preko stopnje, do katere bo moški dober oskrbovalec njihovih potomcev ter preko njegove genetske zasnove, katero bo prenesel na njune potomce. Med dimenzijama mora pogosto izbirati na podlagi svojih lastnosti ter zahtev in značilnosti okolja, v katerem se nahaja (če je okolje manj varno, bo moški, ki je pripravljen v skrb za potomce investirati več truda, boljša izbira). Model poudarja tudi pomembnost fizične privlačnosti, moški, ki je bolj fizično privlačen, bo najverjetneje poskrbel za lastno reprodukcijo z manjšim vložkom časa in energije, njegova socioseksualna orientiranost pa bo posledično bolj permissivna. Glede na bolj permissivno socioseksualno orientiranost moških bodo ti želeli imeti več partnerk, vendar jih, zaradi konkurence ostalih moških, ne bodo dobili v željenem številu, torej bodo vedno obstajala neskladja med spolnim poželenjem in vedenjem (Asendorpf in Penke 2005).

Ženske se na splošno počutijo bolj degradirane in izkoriščene kot moški, če so mnenja, da njihov spolni partner ne investira dovolj v njuno razmerje (Simpson, Wilson in Winterheld 2004), ob prekinitvi partnerske zveze pa emocionalno bolj trpijo ženske s permissivno socioseksualno orientiranostjo kot tiste z restriktivno (Simpson 1987). Townsend (1995) poroča o tem, na kakšne načine ženske s permissivno socioseksualno orientacijo ublažijo bolečino ob nizkem investiranju partnerjev v partnersko zvezo. Pogosto si poiščejo ljubimca, potlačijo svoja občutja, se izogibajo moškim, za katere slutijo, da bodo podobno malo investirali v zvezo, partnerju odrekajo spolnost ali pa skušajo v njem vzbuditi ljubosumje, kar bi zanje pomenilo dokaz zanimanja oziroma investicije v zvezo.

Razlike se pojavljajo tudi pri tem, kakšne partnerje si izbirajo permissivno oziroma restriktivno socioseksualno orientirani ženske in moški (Wiederman and Dubois 1998). Moški so pri iskanju partnerke za krajšo zvezo bolj pozorni na njihovo fizično privlačnost, ženske pa na finančni status, spolno izkušnost in na to, ali je trenutno v partnerski zvezi ali ne, pri čemer je bolj zaželeno, da je izkušen v spolnosti ter da je trenutno samski. Nasprotno temu so ženske z restriktivno socioseksualno orientacijo bolj privlačili moški z manj izkušnjami v spolnosti, pri moških pa socioseksualnost ni povezana s preferencami glede spolne izkušnosti njihovih potencialnih partnerk (Sprecher, Regan, McKinney, Maxwell in Wazienski 1997). Brez razlik med spoloma je permissivno socioseksualno orientiranim posameznikom pri partnerju fizična oziroma spolna privlačnost, bolj pomembna od restriktivno orientiranim, katerim pa je

pomembnejši partnerjev značaj, prijaznost, odgovornost, zanesljivost, zvestoba, torej karakteristike, ki odlikujejo dobrega starša (Simpson in Gangestad 1992).

Posamezniki s permisivno socioseksualno orientiranostjo občutijo v odnosu s svojim partnerjem več neprijetnih občutij, partnerja pa ocenjujejo kot manj fizično in spolno privlačnega v primerjavi z restriktivno orientiranimi (Hebl in Kashy 1995). Pri permisivno orientiranih posameznikih obstaja večja možnost da bodo prevarali svojega partnerja ali pristali na spolne odnose z ljudmi, ki so jih ravnokar spoznali (Seal, Agostinelli in Hannett 1994), tovrstno vedenje pa ocenjujejo kot bolj sprejemljivo, kakor restriktivno orientirani posamezniki (Feldman in Cauffman 1999).

Na socioseksualno orientiranost enega partnerja pa lahko vpliva tudi socioseksualna orientiranost drugega (Penke in Asendorpf 2008). Če je eden od partnerjev v partnerski zvezi bolj permisivno orientiran, se lahko njegovi socioseksualni orientiranosti približa tudi drugi, ali pa partnersko zvezo konča. Raziskave pa so pokazale tudi negativni vpliv restriktivne socioseksualne orientiranosti enega od partnerjev in sicer, da ta lahko vpliva na drugega partnerja v smeri večjega zanimanja za druge partneje in obratno, izkazovanje zanimanja enega partnerja za druge lahko na prvega vpliva v smeri bolj restriktivne socioseksualne orientiranosti.

Raziskave o povezanosti med spolno usmerjenostjo in socioseksualno orientiranostjo ponujajo ugotovitve (Bailey, Gaulin, Agyei in Gladue 1994), da med heteroseksualno in homoseksualno usmerjenimi ženskami ni razlik glede socioseksualne orientiranosti, homoseksualni moški pa so bolj permisivno socioseksualno orientirani kot heteroseksualno usmerjeni moški, vendar pa le na področju socioseksualnega vedenja.

Gangestad, Simpson, DiGeronimo in Biek (1992) so v svoji raziskavi dokazali, da ženske lahko ocenijo socioseksualno orientiranost moških zgolj preko njihovih obraznih potez in telesne govornice. Clark (2004) je stopil še korak dlje in objavil rezultate svoje raziskave, v kateri so socioseksualno orientiranost posamezniki ocenjevali le na podlagi izgleda oziroma obraznih potez. Na permisivno socioseksualno orientiranost pri ženskah naj bi tako kazala maskulinizacija, tako na kognitivni kot fizični ravni. Prvo naj bi tako predstavljala boljša prostorska predstava, drugo pa manjša razlika med velikostjo drugega in četrtega prsta na roki ter tudi obrazne poteze. Permisivno socioseksualno orientirane ženske naj bi svoj izgled ocenjevale kot spolno bolj privlačen. Do nasprotnih ugotovitev so prišli Rhodes, Simmons in Peters (2005) in sicer so raziskave pokazale, da imajo ženske z bolj feminilnim in moški z bolj maskulilnim izgledom več spolnih partnerjev. Bolj permisivna socioseksualna orientiranost pri moških se glede na nekatere raziskave povezuje z večjo simetričnostjo tako obraza kot tudi telesa (Thornhill & Gangestad, 1994).

Boothroyd idr. (2008) v svoji obširni raziskavi ugotavljajo, da tako moški kot tudi ženske, ocenjujejo permissivno socioseksualno orientirane ženske kot bolj privlačne od restriktivno orientiranih žensk, ženske pa ocenjujejo restriktivno orientirane moške kot bolj privlačne, sploh za dolgoročno partnersko zvezo. Študija je pokazala, da ženske v večji meri na podlagi videza pravilno sklepajo o socioseksualni orientiranosti drugih, predvsem žensk, ter da imajo permissivno orientirani moški bolj maskulinne poteze kot restriktivno socioseksualno orientirani, kar bi lahko povezali z višjo ravniyo testosterona pri prvih (Verdonck, Gaethofs, Carels in de Zegher 1999). Tako ženske kot tudi moški, so moške z bolj maskulinnimi potezami obraza označili kot manj primerne za vlogo staršev ter za dolgoročno partnerstvo (Perrett idr. 1998). Pri ženskah ni odkrite povezave med socioseksualno orientiranostjo in maskulinnimi oziroma feminilnimi potezami, nekatere zgodnejše raziskave pa se rahlo nagibajo k ugotovitvi, da naj bi se permissivna socioseksualna orientiranost povezovala z bolj feminilnimi potezami (Rhodes idr. 2005).

::PSIHOSOCIALNI DEJAVNIKI PERMISSIVNE IN RESTRIKTIVNE SOCIOSEKSUALNE ORIENTIRANOSTI

Ob spraševanju o razlogih, zakaj se nekateri posamezniki bolj nagibajo k permissivni socioseksualni orientiranosti drugi pa k bolj represivni, se nam ponuja široka paleta odgovorov. Permissivno orientirana socioseksualnost posameznikov lahko izvira iz uživanja v spolnosti brez obveznosti, pomanjkanja želje ali težav pri vzpostavljanju dolgotrajne, emocionalno predane partnerske zveze, strahu pred intimnostjo in bližino ali zato, ker so permissivno orientirani njihovi partnerji in se jim prilagajajo (Simpson, Wilson in Winterheld 2004). Nezmožnost sklepanja dolgotrajnih in predanih čustvenih in intimnih vezi ter promiskuitetno vedenje se povezuje tudi z antisocialno osebnostno motnjo (Robins, 1966). Razloge za restriktivno orientiranost lahko najdemo v želji po predvidljivosti in varnosti dolgotrajne partnerske zveze (Simpson, Wilson in Winterheld 2004), v visokem vrednotenju globokih čustvenih vezi (Jones 1998) ali pa v restriktivni orientiranosti partnerjev (Simpson, Wilson in Winterheld 2004).

Gangestad and Simpson (1990) sta v svojih raziskavah dokazala, da je permissivna socioseksualna orientiranost povezana z ekstrovertiranostjo, agresivnostjo, slabšo kontrolo ter manj strogimi omejitvami. Wright (1999) je v svojih študijah odkril, da se večja ekstrovertiranost in nižja stopnja prilagajanja povezujeta z bolj permissivno socioseksualno orientiranostjo pri ženskah, pa tudi z jezo, impulzivnostjo, iskanjem vznurljivih doživetij, kar kaže na to, da so ženske z bolj permissivno orientiranostjo bolj čustveno labilne ter bolj nagnjene k iskanju

užitka in tveganj. V nasprotju z njimi so restriktivno orientirane ženske bolj nagnjene k upoštevanju pravil, depresiji, so pa bolj samozavestne. Študije socioseksualne orientiranosti v povezavi s psihološkimi dejavniki med moškimi (Reise and Wright 1996) so pokazale, da so s permissivno socioseksualnostjo povezani neodgovornost, pomanjkanje topline, pomanjkanje sposobnosti za sklepanje tesnih in predanih partnerskih vezi, pomanjkanje zaupanja v druge, pomanjkanje občutka krivde, manjša produktivnost, prepričanje v lastno fizično privlačnost in etična nekonsistentnost. Zadnji dve sta se povezovali s permissivno orientiranostjo tudi pri ženskah, poleg nekonvencionalnega načina razmišljanja, pogostega primerjanja z drugimi, prevzemanja različnih vlog, nezanimanja za filozofska in moralna vprašanja ter načela in liberalnih stališč. Permissivna socioseksualna orientiranost pri moških se povezuje tudi z narcisizmom in psihopatologijo.

Raziskave o povezanosti med socioseksualno orientiranostjo in različnimi stili navezanosti so pokazale (Brennan and Shaver 1995), da je permissivna socioseksualna orientacija povezana z izogibajočim stilom navezanosti, torej z vzdrževanjem distance v partnerskem odnosu in pomanjkanjem zaupanja, ter z ambivalenco, torej nejasnostjo glede partnerskega odnosa in občutji v povezavi z njim, ter z večjo potrebo po vzdrževanju samozadostnosti in z več občutene jeze v partnerskem odnosu. Preokupiran stil navezanosti se povezuje z željo po dolgotrajnih, tesno povezanih partnerskih razmerjih, v ozadju pa je strah pred izgubo partnerja (Hazan in Shaver 1987), novejša raziskava pa kažejo, da preokupirani posamezniki po številu spolnih partnerjev ne zaostajajo veliko za izogibajoče navezanimi, dostikrat na spolni odnos pristanejo tudi zaradi želje, da bi pridobili oziroma obdržali partnerja (Tracy, Shaver, Albino in Cooper 2001). Varna navezanost se je izkazala kot povezana z bolj negativnimi stališči do spolnosti izven predanega partnerskega odnosa (Simon 1997), plašljivo – izogibajoča in odklonilno – izogibajoča navezanost pa z večjim sprejemanjem takšnih oblik spolnosti. Povezanost med socioseksualno orientiranostjo in stili navezanosti se je pokazala le glede stališč o spolnosti, ne pa tudi glede vedenja.

Avtorji Bailey, Kirk, Zhu, Dunne in Martin (2000) so raziskovali vpliv genetike oziroma dednosti ter okolja oziroma vpliva odnosa staršev na kasnejši razvoj socioseksualne orientiranosti na večjem vzorcu dvojčkov. Genetični in biološki dejavniki na eni strani, ter dejavniki socialnega okolja na drugi, sta namreč dve glavni teoretični izhodišči za raziskovanje izvora razlik v socioseksualni orientiranosti. Teorija, ki zagovarja vpliv genetike, poudarja, da imajo moški različen genetski potencial, tisti z boljšim posledično investirajo manj truda v starševstvo in so bolj permissivno socioseksualno orientirani, tisti s slabšo genetsko predispozicijo pa so bolj restriktivno orientirani. Teorija

je torej skladna z modelom strateškega pluralizma (Gangestad in Simpson 2000). Teorija, ki zagovarja dejavnike socialnega okolja pa zagovarja, da se socioseksualna orientiranost v odrasli dobi oblikuje na podlagi izkušenj v otroštvu ter pod vplivom odnosa staršev ter predvideva, da se nestabilnosti v zakonu staršev izkažejo za pomemben dejavnik pri razvoju permisivne socioseksualne orientiranosti (Belsky idr. 1991). Raziskava Baileya in drugih (2000) je pokazala, da vpliv primerne okolja oziroma odnosa med starši nima bistvenega vpliva na razvoj socioseksualne orientiranosti. Rahla povezava je bila nakazana le pri dejavniku skupnega življenja ali ločenosti staršev oziroma nestabilnosti v zakonu, vendar avtorji štejejo kot pomanjkljivost dejstvo, da se je upošteval le status v času raziskave. Rezultati raziskave se bolj nagibajo v prid vpliva genskih dejavnikov pri razvoju socioseksualne orientiranosti, čeprav tudi z nekaterimi omejitvami, avtorji poudarjajo, da je verjetnost, da obe teoriji v praksi ne držita.

::KULTURNI VIDIK SOCIOSEKSUALNE ORIENTIRANOSTI

Razlike v socioseksualni orientiranosti glede na različne kulture skuša razlagati kar nekaj teorij. Teorija razlik med spoloma se osredotoča na razmerje števila moških in žensk, ki se razlikuje glede na različne kulture ter tudi znotraj ene kulture (Lazarus 2002). Pedersen (1991) je, upoštevajoč teorijo starševskega investiranja in Darwinistično teorijo, izoblikoval hipotezo, po kateri je v kulturah, kjer je število žensk precej večje od števila moških, socioseksualna orientiranost bolj permisivne narave ter obratno. Teorija se je potrdila v raziskavi o povezavi med različnimi kulturami in razlikami v socioseksualnosti v osemindesetih državah (Schmitt 2005).

Naslednja teorija se osredotoča na različne socialne in razvojne dejavnike med kulturami, s svojim središčem v pomembnosti zgodnjega odnosa med starši za oblikovanje otrokovega stila navezanosti in kasnejši razvoj socioseksualne orientiranosti (Belsky idr. 1991). Po tej teoriji naj bi v kulturah, kjer prihaja do večje izpostavljenosti stresnim in travmatičnim razmeram v primarni družini, nevarna navezanost otrok vodila v razvoj bolj permisivne socioseksualne orientiranosti. Teorijo s svojim prispevkom o različnih stopnjah umrljivosti v različnih kulturah zaokroži Chisholm (1999), ki pravi, da višja stopnja umrljivosti lahko rezultira v bolj permisivni socioseksualni orientiranosti. Schmittova raziskava o povezavi med različnimi kulturami in razlikami v socioseksualnosti v osemindesetih državah (Schmitt 2005) pa kaže drugače. V državah z boljšimi možnostmi za razvoj, večjim BDP in manjšo stopnjo umrljivosti se permisivno orientirana socioseksualnost viša in ne niža, kot je bilo predvideno v teoriji.

Razlike v kulturah predpostavlja tudi teorija strateškega pluralizma (Gangestad and Simpson 2000), ki pa zagovarja, da bo v kulturah, kjer je okolje bolj zahtevno in preživetje večji izziv, socioseksualna orientiranost bolj usmerjena k restriktivnemu polu. Teorijo podpira tudi raziskava v osemindesetih državah (Schmitt 2005). Ko so viri za preživetje redki ali ko se stopnja umrljivosti viša, se socioseksualna orientiranost pomika k bolj restriktivni. Ugotovljeno je bilo tudi, da se spremembam v okolju bolj prilagaja ženska socioseksualna orientiranost, ki postane bolj restriktivna, če se okoliščine zaostrijo ter bolj permissivna, če okoliščine postanejo bolj naklonjene razvoju, o čemer je govoril že Baumeister (2000).

V različnih kulturah igra veliko vlogo tudi tradicija in socialne vloge žensk in moških v družbi (Wood in Eagly 2002). V kulturah, kjer je vloga ženske tradicionalna, torej skrb za dom in družino, bo prihajalo do večjih razlik med spoloma v socioseksualni orientiranosti, v kulturah, kjer med vlogo moškega in ženske ni večjih razlik, pa se bo to izkazalo tudi v manjših razlikah v socioseksualni orientiranosti med spoloma. Schmittova raziskava (2005) o povezavi med različnimi kulturami in razlikami v socioseksualnosti to teorijo potrди in jo v kombinaciji s teorijo strateškega pluralizma in teorijo razlik med spoloma označi kot dobro teoretično izhodišče za pojasnjevanje razlik v socioseksualni orientiranosti.

::SKLEP

Za bolj konkretne in jasne odgovore o dejavnikih, ki vplivajo na razvoj socioseksualne orientiranosti, o razlikah glede orientiranosti med in znotraj spolov ter o povezanosti socioseksualnosti ter razvojnih, psiholoških, kulturnih ter tudi drugih pomembnih dejavnikov, bo potrebno še nadaljnje raziskovanje. Potrebno se je zavedati, da večina ljudi ne spada na "skrajni" restriktivni ali permissivni pol socioseksualne orientiranosti, večina se jih nahaja nekje na kontinuumu, med obema poloma, kar pomeni, da jih okarakterizira kombinacija obeh. Pomembno pa je tudi imeti v mislih, da nobena socioseksualna orientiranost ni boljša od druge, obe zajemata nekatere pozitivne, prijetne in nekatere neprijetne lastnosti in vedenja (Simpson, Wilson in Winterheld 2004).

::LITERATURA

- Asendorpf, J. B. in Penke, L. (2005): "A mature evolutionary psychology demands careful conclusions about sex differences." V: *Behavioral and Brain Sciences*, 28, str. 275–276.
- Bailey, J. M., Gaulin, S., Agyei, Y. A. in Gladue, B. A. (1994): "Effect of gender and sexual orientation on evolutionarily relevant aspects of human mating psychology." V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, str. 1081–1093.
- Bailey, J. M., Kirk, K. M., Zhu, G., Dunne, M. P. in Martin, N. G. (2000): "Do Individual Differences in Sociosexuality Represent Genetic or Environmentally Contingent Strategies? Evidence From the Australian Twin Registry" V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 78/3, str. 537–545.
- Baumeister, R. F. (2000): "Gender differences in erotic plasticity: The female sex drive as socially flexible and responsive." V: *Psychological Bulletin*, 126, str. 347–74.
- Belsky, J., Steinberg, L. in Draper, P. (1991): "Childhood experience, interpersonal development, and reproductive strategy: An evolutionary theory of socialization." V: *Child Development*, 62, str. 647–670.
- Boothroyd, L. G., Jones, B. C., Burt D. M., De Bruine L. M. in Perrett, D. I. (2008): "Facial correlates of sociosexuality." V: *Evolution and Human Behavior*, 29, str. 211–218.
- Brennan, K. A. in Shaver, P. R. (1995): "Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning." V: *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, str. 267–283.
- Buss, D. M. in Schmitt, D. P. (1993): "Sexual Strategies Theory: A contextual evolutionary analysis of human mating." V: *Psychological Review*, 100, str. 204–232.
- Chisholm, J. S. (1999): "Steps to an evolutionary ecology of mind." V: Hinton, A. L. (ur.): *Biocultural approaches to the emotions*. Cambridge University Press, str. 117–49.
- Clark, A. P. (2004): "Self perceived attractiveness and masculinization predict women's sociosexuality." V: *Evolution and Human Behavior*, 25 (2), str. 113–124.
- Feldman, S. S. in Cauffman, E. (1999): "Your cheatin' heart: Attitudes, behaviors, and correlates of sexual betrayal in late adolescents." V: *Journal of Research on Adolescence*, 9, str. 227–252.
- Fisher, H. (1987): "The four year itch." V: *Natural History*, 10, str. 22–29.
- Gangestad, S. W., Simpson, J. A., DiGeronimo, K. in Biek, M. (1992): "Differential accuracy in person perception across traits: Examination of a functional hypothesis." V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, str. 688–698
- Gangestad, S. W. in Simpson, J. A. (1990): "Toward an evolutionary history of female sociosexual variation." V: *Journal of Personality*, 58, str. 69–96.
- Gangestad, S. W. in Simpson, J. A. (2000): "The evolution of human mating: Trade-offs and strategic pluralism." V: *Behavioral and Brain Sciences*, 23, str. 573–587.
- Hazan, C. in Shaver, P. (1987): "Romantic love conceptualized as an attachment process." V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, str. 502–511.
- Hebl, M. R. in Kashy, D. A. (1995): "Sociosexuality and everyday social interaction." V: *Personal Relationships*, 2, str. 371–383.
- Jackson, J. J. in Kirkpatrick, L. A. (2007): "The structure and measurement of human mating strategies: Toward a multidimensional model of sociosexuality." V: *Evolution and Human Behavior*, 28, str. 382–391.
- Jones, M. (1998): "Sociosexuality and motivations for romantic involvement." V: *Journal of Research in Personality*, 32, str. 173–182.
- Kinsey, A., Pomeroy, W. in Martin, C. (1948): *Sexual behavior in the human male*. Philadelphia: Saunders.
- Kinsey, A., Pomeroy, W., Martin, C. in Gebhard, P. (1953): *Sexual behavior in the human female*. Philadelphia: Saunders.
- Lazarus, J. (2002): "Human sex ratios: Adaptations and mechanisms, problems and prospects." V: Hardy, I. C. (ur.): *Sex ratios: Concepts and research methods*. Cambridge University Press, str. 287–311.

- Pedersen, F. A. (1991): "Secular trends in human sex ratios: Their influence on individual and family behavior." V: *Human Nature*, 2, str. 271–91.
- Penke, L. (2010): "The revised Sociosexual Orientation Inventory." V: Fisher, T. D., Davis, C. M., Yarber W. L. in Davis S. L. (ur.): *Handbook of Sexuality-Related Measures*. London: Routledge, str. 710–730.
- Penke L. in Asendorpf, J. B. (2008): "Beyond Global Sociosexual Orientations: A More Differentiated Look at Sociosexuality and Its Effects on Courtship and Romantic Relationships." V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 95/5, str. 1113–1135.
- Perrett, D. I., Lee, K. J., Penton-Voak, I. S., Rowland, D. R., Yoshikawa, S., Burt, D. M., idr. (1998): "Effects of sexual dimorphism on facial attractiveness." V: *Nature*, 394, str. 884–887.
- Reise, S. P. in Wright, T. M. (1996): "Personality traits, cluster B personality disorders, and sociosexuality." V: *Journal of Research in Personality*, 30, str. 128–136.
- Rhodes, G., Simmons, L. W. in Peters, M. (2005): "Attractiveness and sexual behavior: Does attractiveness enhance mating success?" V: *Evolution and Human Behavior*, 26, str. 186–201.
- Robins, L. R. (1966): *Deviant children grown up: A sociological and psychiatric study of sociopathic personality*. Baltimore: Williams & Wilkins.
- Schmitt, D. P. (2005): "Sociosexuality from Argentina to Zimbabwe: A 48-nation study of sex, culture, and strategies of human mating." V: *Behavioral and Brain Sciences*, 28, str. 247–311.
- Seal, D. W., Agostinelli, G. in Hannett, C. A. (1994): "Extradynamic romantic involvement: Moderating effects of sociosexuality and gender." V: *Sex Roles*, 31, str. 1–22.
- Simon, E. P. (1997): "Adult attachment style and sociosexuality." V: *The sciences & Engineering*, 57, str. 5966.
- Simpson, J. A. (1987): "The dissolution of romantic relationships: Factors involved in relationship stability and emotional distress." V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, str. 683–692.
- Simpson, J. A. in Gangestad, S.W. (1991): "Individual differences in sociosexuality: Evidence for convergent and discriminant validity." V: *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, str. 870–883.
- Simpson, J. A. in Gangestad, S. W. (1992): "Sociosexuality and romantic partner choice." V: *Journal of Personality*, 60, str. 31–51.
- Simpson, J. A., Wilson, C. L. in Winterheld, H. A. (2004): "Sociosexuality and romantic relationships." V: Harvey, J. H., Wenzel, A. in Sprecher, S. (ur.): *Handbook of sexuality in close relationships*. Mahwah, NJ: Erlbaum, str. 87–111.
- Sprecher, S., Regan, P. C., McKinney, K., Maxwell, K. in Wazienski, R. (1997): "Preferred level of sexual experience in a date or mate: The merger of two methodologies." V: *The Journal of Sex Research*, 34, str. 327–337.
- Stearns, S. (1992): *The evolution of life histories*. New York: Oxford University Press.
- Thornhill, R. in Gangestad, S. W. (1994): "Human fluctuating asymmetry and sexual behavior." V: *Psychological Science*, 5, str. 297–302.
- Townsend, J. M. (1995): "Sex without emotional involvement: An evolutionary interpretation of sex differences." V: *Archives of Sexual Behavior*, 24, str. 173–206.
- Townsend, J. M., Kline, J. in Wasserman, T. H. (1995): "Low-investment copulation: Sex differences in motivations and emotional reactions." V: *Ethology and Sociobiology*, 16, str. 25–51.
- Tracy, J.L.; Shaver, P.R., Albino A. W. in Cooper, M. L. (2001): "Attachment Styles and Adolescent Sexuality." V: Florsheim, P. (ur.): *Adolescent romance and sexual behavior: Theory, research, and practical implications*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Trivers, R. (1972): "Parental investment and sexual selection." V: Campbell, B. (ur.): *Sexual selection and the descent of man*. Chicago: Aldine, str. 1871–1971.
- Verdonck, A., Gaethofs, M., Carels, C. in de Zegher, F. (1999): "Effect of low-dose testosterone treatment on craniofacial growth in boys with delayed puberty." V: *European Journal of Orthodontics*, 21, str. 137–143

- Webster, G. D. in Bryan, A.** (2007): "Sociosexual attitudes and behaviors: Why two factors are better than one." V: *Journal of Research in Personality*, 41, str. 917–922.
- Wiederman, M. W. in Dubois, S. L.** (1998): "Evolution and sex differences in preferences for short-term mates: Results from a policy capturing study." V: *Evolution and Human Behavior*, 19, str. 153-170.
- Wood, W. in Eagly, A. H.** (2002): "A cross-cultural analysis of the behavior of men and women: Implications for the origins of sex differences." V: *Psychological Bulletin*, 128, str. 699 –727.
- Wright, T. M.** (1999): "Female sexual behavior: Analysis of Big Five trait facets and domains in the prediction of sociosexuality." V: *The sciences & Engineering*, 59, str. 5611.